

A detektívtörténet

A detektívtörténet és más irodalmi műfajok

- az egyik legnépszerűbb irodalmi műfaj
- nem tartják *szépirodalmi* műfajnak, csak *szórakoztató irodalminak*, pedig a magas irodalom képviselői is írtak krimi
- világképe általában leegyszerűsített: egyértelműen szétválasztja a jót és a rosszat, fehéret és feketét. Megnyugtatja tehát az olvasót, hogy a világ kiismerhető
- A krimi hasonlít a meséhez. Mindkét műfajban jelen van a hősiesség: a főhős bravúros tettekkel harcol egy jó célért (királylány kiszabadítása, tévesen bebörtönzött ember megmentése, özvegy elégtételének teljesítése stb.), és ezeknek a hősöknek a jelleme, mint a mellékszereplők jelleme is, csak vázlatos, sematikus felépítésű, továbbá statikus, időben állandó, nem figyelhető meg rajtuk semmiféle fejlődés vagy változás
- Jellemző még rá a felismerés, leleplezés motívuma, mely sokszor a mese csúcspontját is jelenti: sokszor ott is problémákat, rejtélyeket, rejtvényeket kell megoldani.
- rokona még a kalandregény, a tudományos-fantasztikus irodalom, a horror - és a logikai játék
- mára már több alműfaj is elkülönült → társadalmi detektívregény, bűnöző-főhőst szerepeltető krimik, thriller, metafizikus krimi, kémregény, horror, non-fiction story

A műfaj története

- a műfaj megteremtője Edgar Allan Poe (A Morgue utcai kettős gyilkosság-1841)
- alapjai már évezredek óta léteznek (Oidipusz király, Az ezeregyéjszaka meséi, Cooper nyomolvasásai az indiános történetekben)
- Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes kalandjai (1891-től)
- ettől kezdve válik nagyon népszerűvé, elindul az angol krimi nagy korszaka
- Agatha Christie: az 1920-as évektől ő a legnagyobb (Poirot- és Miss Marple-történetek)
- 1920-1930 → megjelennek a szabályrendszerek a detektívregényekre vonatkozóan, pl. Ronald A. Knox 1929-es kódexe (tízparancsolata) vagy W. H. Wright: A detektívregény-írás 20 szabálya (1928), arra vonatkozólag, hogy hogyan kell jó tündetektívtörténetet írni. Ebből néhány példa:
 - o Az olvasó számára ugyanúgy biztosítani kell, hogy megoldja a rejtélyt, mint a detektív számára. Minden nyomot világosan kell feltüntetni és leírni.
 - o Az ügyben nem játszhat fontos szerepet a szerelem. A cél az, hogy a tettest a rács mögé juttassák, nem pedig az, hogy egy szerelmespárt vezessenek oltár elé.
 - o A tettest logikus következtetésekkel kell leleplezni, nem pedig a körülmények összejátszása vagy alá nem támasztott beismerés segítségével.

- o A tettes olyan személy legyen, aki a cselekményben többé-kevésbé kimagasló szerepet játszik – azaz olyan valaki, akit az olvasó jól ismer, és érdekli őt.
 - o A probléma helyes megoldása legyen egész idő alatt nyilvánvaló – feltéve, hogy az olvasó elég „dörzsölt”, hogy észrevegye.
 - o A bűntettéről sohasem derülhet ki, hogy szerencsétlen véletlen vagy öngyilkosság.
- stb.

A detektívtörténet jellemzői

- külön magádetektív (Auguste Dupin, Sherlock Holmes, Hercule Poirot stb.), nem tagja a rendőrségnek
- narrátor, aki a zseni nyomában kullog (Watson, Hastings)
- pszichológiai szempontokat is figyelembe vesz a következtetései levonásakor
- deduktív (következtető) gondolkodás, a bűntény tulajdonképpen egy logikai feladvány
- két alappillér: borzalom és logika (Poe-ról mondja Babits)
 - o borzalom: bestiális gyilkosság, vér, holttestek, csonkítás, örült rikácsolás)
 - o logika: Dupin
- a történet rendszerint az utolsó mozzanattal, az áldozat halálával kezdődik, a főszereplő detektív és az olvasók csak fokról fokra tudják meg az előzményeket, tehát időben visszafelé halad az elbeszélés
- meglepő végkifejlet, esetleg csattanó
- ez többnyire jelentős késleltetéssel következik be, melynek során rengeteg „dezinformációt” kapunk, sok a később haszontalannak bizonyuló utalás, a zsákutca.
- bizonyítékok az ártatlan gyanúsított ellen, a bűnöst gyanúsítjuk a legkevésbé

Két detektívtörténet

Edgar Allan Poe: A Morgue utcai kettős gyilkosság

A főhős *Auguste Dupin*, az elbeszélő (narrátor) mint az ő ismerőse meséli el a történetet. A novella hosszas *értekezéssel* indul az elemző elméről, felépítve és magyarázva a történet későbbi alakulását. Miután a narrátor leírja találkozásukat és barátságuk kialakulását, majd egy példán szemlélteti a visszakövetkeztető elme hihetetlenségét, meglátjuk az újságcikket, amiből a történet indul: szokatlanul brutális kettős gyilkosság történt a Morgue utcában. A cikkből kiderül a helyszínleírás, majd egy következőből a tanúvallomások is. Dupint nagyon érdekli az eset, és miután szerinte tévesen bebörtönzik az első számú gyanúsítottat, nyomozásba kezd barátjával, a történet narrátorával. Egy ismeretsége kapcsán bejut a helyszínre is, alaposan körülnéznak, a narrátor nem vesz észre semmi újat. Miután eljönnek a helyszínről, hazamennek, és Dupin megkérdi nem látott-e valami érdekeset a narrátor, majd elkezd kifejteni hipotézisét, hogy egy orángután volt a gyilkos, és a gazdája már feléjük tart egy hirdetés

miatt. A matróz, az orángután tulajdonosa meg is érkezik, és beismer mindent. A rendőrséggel tisztázzák az ügyet, a rendőrök szégyenben maradnak, Dupin fölényesen nyer.

Arthur Conan Doyle: *Sherlock Holmes kalandjai*, 1891

Mai változat: a Sherlock című sorozat - 2010 (1. évad)

Rendezte: Steven Moffat és Mark Gatiss

Főszereplők: Benedict Cumberbatch (Sherlock Holmes) és Martin Freeman (John Watson)

Sherlock és Dr. Watson a 21. századi Londonban élnek és nyomozásaikhoz mobiltelefont, laptopot, internetet, GPS-t is használnak, ám e korszerűsített kellékek ellenére is megmarad az eredeti történetek hangulata, stílusa és logikája.

Sherlock Holmes, aki önmagát "tanácsadó nyomozónak" nevezi, kreálva ezzel egy új kategóriát, a londoni rendőrség munkáját segíti, köztük is különösen Greg Lestrade felügyelőt, s együtt oldanak meg rejtélyes eseteket. Holmes állandó segítőtársa Dr. John Watson, a lakótársa, aki Afganisztánban szolgált katonaeorvosként. Bár a sorozat során számtalan rosszfiú és bűnöző felbukkan, Sherlock Holmes harca ősellenségével, Jim Moriartyval egy visszatérő momentum. További visszatérő karakter még a patológus Molly Hooper, Sherlock bátyja, Mycroft, valamint Mrs. Hudson, a Baker Street 221B házinénije.

Összehasonlítás

E. A. Poe: A Morgue utcai kettős gyilkosság - egy XIX. századi novella

A. Conan Doyle: Sherlock Holmes - mai átdolgozás, filmes változat

	Poe-novella	Sherlock-sorozat
A történet elbeszélismódja	A krimi műfajának megfelelően: időben visszafelé haladó	A krimi műfajának megfelelően: időben visszafelé haladó
A nyomozó	Különc és magányos. . Kedveli a magányt, bús kedélyű, szeret ismeretlen maradni. Megfigyeléseire alapoz. Zseniális következtető, élvezetét leli a szellemi játékban.	Különc és magányos Nem kedveli a többi embert, lenézi őket. Nem bús kedélyű, alig várja, hogy történjen valami. Élvezi az ismertségét, azt, hogy Watson blogot ír róla, nagyon hiú. Megfigyeléseire alapoz. Zseniális következtető. Jó humora van, (túl) őszinte, stílusa. "Szociopata": sehogysem illeszkedik a többi ember közé, állandóan megsért mindenkit, mégis szeretetre méltó figura.
A nyomozó és a rendőrség	A nyomozó sokkal okosabb, mint a rendőrség, a rendőrök bosszúsak, amiért Dupin	A nyomozó sokkal okosabb, mint a rendőrség, de itt a fogadtatása a rendőrök körében vegyes. Van, aki

	beleavatkozik a dolgukba és jobb náluk.	gyűlöli, és van, aki tiszteli, sőt kedveli.
A nyomozó és barátja	A narrátor felnéz Dupinre, akinek a nyomába sem ér.	Watson is nagyon tiszteli Sherlockot, de az emberi gyengeségeit látja, kineveti vagy bosszankodik miatta. Sokkal közelebbi a kapcsolatuk. Watson alárendelt, de időnként mégis ő a páros jobbik fele, pl. Amikor megmenti Sherlock életét.
Érzelmek, szerelmi szál	Nemigen vannak érzelmek. Poe-ra Babits szerint a "borzalom és a logika" kettőse jellemző, érzelmekről azonban nincs szó.	Sok érzelem van a filmben: Sherlock tetszik Mollynak, Watson is nagyon hűséges hozzá, meg is gyanúsítják őket azzal, hogy homoszexuális párt alkotnak. Látunk bonyolult érzelmi kapcsolatot is: testvéri viszálykodást (Sherlock és Mycroft).
A mellékszereplők kidolgozottsága	Gyakorlatilag semmilyen más szereplőt nem ismerünk meg, mint a nyomozót.	Számos jól kidolgozott karaktert ismerünk meg: a rendőrfőnököt, az őrmesternőt, Mrs. Hudson, aki a főbélőjük, Mycroftot stb. A gyilkos karaktere is érdekes.
A történet megoldása	Váratlan, de a nyomokat az olvasó is ismeri, akár rájöhetne ő maga is.	A valódi tettes, aki a gyilkost felbérelte, mindenki számára ismeretlen, tehát a néző nem is jöhetett volna rá, kicsoda. Viszont itt sorozatról van szó, a néző várja a folytatást, hogy többet tudjon meg.

Látható, hogy a 21. századi film, hiába 19. századi figurára és történetre épül, sok mindenben eltér a hagyományos detektívtörténetétől, sok ponton nem tartja be a régen lefektetett "szabályokat".